

Камилова Л.Т.

ГЕОГРАФИЯНЫ ОКУТУУДА ОКУУ ТАЛАА ПРАКТИКАНЫН ОРДУ

Камилова Л.Т.

РОЛЬ УЧЕБНО-ПОЛЕВОЙ ПРАКТИКИ В ОБУЧЕНИИ ГЕОГРАФИИ

L. T. Kamilova

THE ROLE OF EDUCATION AND FIELD PRACTICE IN TEACHING OF GEOGRAPHY

УДК: 551.37.01

Бул макалада географияны окутууда окуу талаа практикасын уюштуруу каралган. Теориялык алган билимдерди практикада колдонуу боюнча кеңири маалымат берилген. Талаа практикасы мезгилинде приборлор менен иштөө, талаа практиканы өткөрүүнүн жолдору сунушталган.

Негизги сөздөр: *окуу талаа практикасы, ык машыгуулар, усул, билим берүү процесси, жаратылышка байкоо, нивелир, жергиликтүү аймак, азимуттук съемка, барометр-анероид, план, психрометрикалык термометр, анемометр, микроклиматтык съемка, суунун t⁰сы, дарыянын кыйшаюу бурчу, суунун ылдамдыгы, суунун чыгымы, камералдык жыйынтык.*

Данная статья рассматривает проблемы организации учебно полевой практики в обучении географии. Широко описаны процессы использования теоретических знаний на практике. Даны руководства по проведению и использованию приборов во время полевой практики.

Ключевые слова: *учебно полевая практика, навыки, метод, образовательный процесс, наблюдение за природой, нивелир, территория, азимутная съемка, барометр-анероид, план, психрометрический термометр, анемометр, микроклиматическая съемка, t⁰ воды, наклон речного стока, скорость воды, расход воды, камеральная обработка.*

This article deals with the problem of organizing the educational field practice in geography teaching. Widely described processes for the use of theoretical knowledge in practice. Are given for the management and use of instruments during the field practice.

Key words: *educational field practice, skills, method, educational process, watching nature, level, territory, azimuth survey, a barometer is an aneroid, plan, thermometer, anemometer, microclimatic survey, t⁰ waters, inclination of river flow, speed of water, rate-of-flow, kemorel treatment.*

Географияны окутууда окуу талаа практика студенттин деңгээлин маданий жактан өнүктүрүүдө негизги формалардын бирин ээлеп, окуу талаа практиканы уюштуруунун проблемасы актуалдуу бойдон калууда. Окуу талаа практиканы жүргүзүүдө маршрутту көрсөтүп контролдоп, индивидуалдык отчетту гана кабыл албастан, окутуучу көрсөтүп айтып берип практикалык усулдарды туура пайдаланышы керек. Билим берүү процессинде окуу талаа практиканы уюштуруу татаал формалардын бирин ээлейт, бирок бул боюнча адабияттарда аз маалымат жазылган.

Окуу талаа практика жогору квалификацияланган жетекчиликтин кол астында жүргүзүлүп, ал объектинин физикалык жана экономикалык абалына, эстеликтерге, объектинин тарыхый окуяларына түшүндүрмө берет.

Окуу талаа практиканын мурдатан даярдалган темасы жана маршруту түзүлөт.

Практика жетекчисинин негизги ык машыгуусу практикалык усулду колдоно билүү. Ар бир адам практиканын текстин жаттап алышы мүмкүн, бирок практиканын жетекчиси боло албайт анын ык-машыгууларын үйрөнө албайт. Алгач, «Усул» деген түшүнүккө түшүндүрмө берсек, мисалы географияны окутуунун усулунда географияны окутууда усулдардын жана эрежелердин системасын колдонуу, окуучуларга билимди жеткирүү, жаштарды тарбиялоо. «Усул» деген сөз грек тилинен алынып сөзмө-сөз которгондо «Кандайдыр бир нерсеге жол» дегенди түшүндүрөт, ошондой эле изилдөөгө же таанып билүүгө жол. Усулду колдонуу менен кандайдыр бир маселени чечүүгө, алдыга койгон максатка жетүүгө болот. Ошондой эле усулду кандайдыр бир темада тайпага сабак өтүүдө, аңгемелешүүдө, окуу талаа практикада колдонсо болот.

Практиканын жетекчиси окуу талаа практикада усулду колдонуу менен кыска убакыт ичинде чоң көлөмдөгү билимди берүүгө, ал эми студент алган билимди көрүп, эстеп, түшүнүүгө жетишүүсү керек. Окуу талаа практикалык усул бул – практиканын жетекчиси менен студенттин диалогу, объектини көрсөтүү менен практикалык байкоо, ар кандай түрдө анализдөө, көрүү менен салыштыруу. Окуу талаа практикалык усул идеяларды элестетүү, айлана чөйрөгө болгон көз караш менен андагы адамдын орду боюнча ал философия илимине таянат.

Окуу талаа практикалык усулда 2 түшүнүк бар: көрсөтүү жана айтып берүү. Көрсөтүү менен объектини үйрөтүү, сезип объектини кабыл алуу, практиканын маңызын ачуу болуп саналса, айтып берүүдө конкреттүү теманын өгөчөлүгүн ачып көрсөтүүдө маалымат, аңгеме, түшүндүрүү, сүрөттөп, комментарийлеп, адабий мантаждарды колдонуп эң керектүү учурларын ачууда колдонот. Мына ошондуктан окуу талаа практиканы жетектеген окутуучунун билими терең, ар тараптан өнүккөн жакшы лектор болушу зарыл. Окуу талаа практикадан студенттерге эмоциялык таасир калышы керек.

Окуу талаа практиканы уюштурууда теманы, маршрутту туура тандоо керек, бир объекти менен экинчи бир объектинин алыстыгы студенттин оюн алыстатып, көчөнүн ызы-чуусу, темага тиешесиз нерселер тескери таасир берүүсү мүмкүн. Ошондуктан, окуу талаа практиканын негизги талабы практика аяктаганга чейин темадан алыстабай, үзгүлтүккө учуратпай сунушталган материалдын маңызын ачуу.

Билим – берүү процессинде окуу талаа практикага алып чыгууда айтып берүү жана көрсөтүүдө объектиге байкоо жүргүзүп турат.

Айтып берүүдө тарыхый окуяларды, шаарга жана башкалардын маалыматын угат, жана студент-

ке өз алдынча иштөө берилип, анда ал байкаган өздөштүргөн, билимдин негизинде отчет жазат. Окуу талаа практиканы уюштурууда студенттин өздөштүрүшүнө, аракетине ж.б. көңүл буру керек.

Окуу талаа практиканы жүргүзүүдөгү изилдөөлөргө таянсак, адамдын кабыл алуусу ар бир 10 минутада басаңдап, башка нерселерди ойлогонго, оюнун чаржайыт болушуна алып келиши мүмкүн. Ошондуктан, мына ошол мезгилде ар кандай практика учурундагы кызыктуу окуялар, тамашаларды колдонуу менен кайрадан студенттин оюн чогултуп алууга болот жана практикадан кийин деле бул окуяларды эстеп башка бирөөлөргө өзү да айтып бериши мүмкүн. Тамаша менен күлкү адамга жагымдуу эмоцияларды алып келип, булчундардын бошонушуна алып келет.

ОшМСУнун Табигый-педагогика факультетинин окуу планынын бир өзгөчөлүгү – жайкы талаа практикасы. Окутуучулардын жетекчилиги астында студенттер географиялык изилдөөлөрдүн талаа усулдары менен таанышат. Окуу талаа практикасына «География» дисциплинасындагы студенттер 6 күнгө июнь айында чыгышат.

Практиканын максаты: география адистигинин профессионалдык ык машыгууларын өнүктүрүү практиканын маселелери:

- Жаратылышта изилдөө иштеринин усулдарын өздөштүрүү; приборлор менен иштөөнү калыптандыруу;
- Жаратылышка байкоо жүргүзүүнү үйрөнүү жана жыйынтыктарын чогултуу;
- Жаратылыш компоненттердин өзгөчөлүгүн үйрөнүү, алардын байланышын табуу.

Практика өтүүчү жайды тандоо.

Окуу талаа практикасын күндөргө бөлүштүрүү

№ к/н	Этаптар	Күндөрдүн саны
1	Киришүү лекциясы. Топография. Топонимика	1
2	Геоморфологиялык изилдөө	1
3	Метеорологиялык изилдөө	1
4	Гидрологиялык изилдөө	1
5	Камералдык талдоо	1
6	Отчет даярдоо жана зачет тапшыруу	1

Практика өтүүнүн планы

1-күн. География боюнча практиканын максаты, маселелери менен тааныштырып, тайпаны бригадаларга бөлүштүрүү. Приборлор менен таанышуу, аны изилдөөдө колдонуу ыкмаларын үйрөнүү. Жалпы экскурсия. Үйрөнүп жаткан аймактын картосхемасын түзүү. Жергиликтүү аймактын планын түзүү жана топонимикасы менен таанышуу жана үйрөнүү.

1-күн. География боюнча практиканын максаты, маселелери менен тааныштырып, тайпаны бригадаларга бөлүштүрүү. Приборлор менен таанышуу, аны изилдөөдө колдонуу ыкмаларын үйрөнүү. Жалпы экскурсия. Үйрөнүп жаткан аймактын картосхемасын түзүү. Жергиликтүү аймакка азимуттук съемка жасоо. Жергиликтүү аймактын планын түзүү.

1- күн. Жергиликтүү аймактагы рельефтин формасынын картосхемасын түзүү. Ар кандай рельефтин формаларынын пайда болушун, геоморфологиялык процесстердин чарбага тийгизген таасири боюнча жазуу.

2- күн. Метеостанцияга экскурсия. Метеорологиялык байкоолор: метеорологиялык приборлор менен таанышуу жана алар менен иштөө эрежелери. Ар кандай ландшафттык шарттарда метеорологиялык элементтердин жүрүшүнө байкоо (басым, нымдуулук, температура). Булуттарга микроклиматтык байкоо жүргүзүү.

3- күн. Гидрологиялык изилдөөлөр; приборлор менен таанышуу. Дарыяларда талаа изилдөөлөрүнүн усулдарын, коопсуздук эрежелери менен тааныштыруу картографиялык булактар менен иштөө. Көлдү изилдөө жээк линияларга глазомердик схема. Дарыя участкасын изилдөө. Дарыя өрөөнүнүн профилдин түзүү, дарыя нугундагы суунун чыгымын аныктоо. Дарыянын батиметрикалык планын түзүү.

4- күн. Практикалык ишке камералдык жыйынтык чыгаруу. Профилдин түзүлүшү, батиметриалдык карта, суунун чыгымы жана жылдык агымды эсептөө, жергиликтүү аймактын планы, рельефтин формаларын жазуу, сутка ичинде микроклиматтык элементтердин графигин түзүү. Чогултулган материалдын негизинде индивидуалдуу отчет даярдоо. Зачет тапшырууга төмөнкүлөрдү даярдоо:

1. Индивидуалдуу талаа күндөлүк;
2. Жазуу түрүндө отчет

Талаа практиканы уюштуруудан студент төмөнкүлөрдү билүүсү зарыл:

- Нивелир куралы менен жергиликтүү аймакка азимуттук съемка жүргүзүү. Жергиликтүү аймактын топонимикасы менен таанышуу.
- Барометр-анероид куралы менен иштөө.
- Жергиликтүү аймакка план түзүү.
- Психрометрикалык термометр жана анемометр куралдары менен жергиликтүү аймакка микроклиматтык съемка жүргүзүү.
- Суу агымындагы суунун t^0 сын, дарыянын кыйшаюу бурчун, суунун ылдамдыгын, суунун чыгымын аныктоо менен гидрологиялык байкоо жүргүзүү.
- Микроклиматтык жана гидрологиялык байкоолордун негизинде камералдык жыйынтык чыгаруу.
- «География» талаа практикасы боюнча отчет жазуу. Аттестациянын жыйынтыгында ар бир бригада конференция формасында өзүнүн отчетун коргоп берет.

Адабияттар:

1. Савина Н.В. Экскурсоведение: учеб. Пособие.-Минск: БГЭУ 2009. -255с.
2. Сичинова В.А. Экскурсионная работа: Просвещение, 1981.-96с.
3. Полевые практики по географическим дисциплинам. / Под ред. В.А. Исаченкова. М.: Просвещение, 1980.-224с.
4. Метеорологические рекомендации для самостоятельной работы по общему землеведению.-Л.: Просвещение, 1970.

Рецензент: к.г.н., доцент Обдунов Э.А.